

районів, рівень смертності населення області загалом та в розрізі міських і сільських поселень. З'ясовано соціально-економічні наслідки незадовільного стану здоров'я населення області.

Ключові слова: захворюваність, здоров'я, поширеність хвороб, працездатність, якість трудових ресурсів, коефіцієнт природного приросту населення.

Аннотация

В статье обращено внимание на необходимость разработки экономических проблем развития аграрной экономики сквозь призму функционирования трудовых ресурсов. Изучаются вопросы здоровья населения как основы функционирования трудовых ресурсов. Анализируются показатели распространенности заболеваний и заболеваемости населения Тернопольской области и административных районов, уровень смертности населения области в разрезе городских и сельских поселений. Определено социально-экономические последствия неудовлетворительного состояния здоровья населения области.

Ключевые слова: заболеваемость, здоровье, распространенность заболеваний, работоспособность, коэффициент природного прироста населения.

Annotation

In article draws attention to expediency development economic problems of agricultural economics through the prism of the functioning of workforce, study economic aspects of health and its impact on the functioning of the workforce. We study the question of health as bases of functioning workforce. Are analyzed prevalence rates of diseases and morbidity of population Ternopol region and administrative areas, the mortality rate in general population and by urban and rural settlements. It was found socio-economic consequences of unsatisfactory health status of the population.

Key words: morbidity, health, disease prevalence, efficiency, quality of labor, the rate of natural population growth.

УДК 314.1

**Дуран М.М.,
асистент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Федоришина Л.М.,
к.е.н., доц. кафедри економіки підприємства,
ПВНЗ «Університет економіки і підприємництва»**

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ФАКТОР ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Значення дослідження розвитку міст у конкретному регіоні в контексті формування демографічної ситуації в його межах важко переоцінити. Адже, отримані результати можуть слугувати підґрунтям не тільки для передбачення їх перспективного демографічного і соціально-економічного поступу, але й для вирішення ряду практичних завдань щодо їх функціонування. Ось чому тема цієї статті, яка присвячена аналізу демографічної ситуації Закарпатської області як фактору демографічного розвитку міст цього регіону, є актуальною і своєчасною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Демографічна ситуація у Закарпатській області вивчалась такими вченими, як Мікловда В. П., Пітюлич М. М. [1]; Садова У. Я.; Мачуліна А. В. [2]; Жулканич Н. М. [3]; Карташова С. С., Тимченко О. І., Омельченко Е. М. [4] та ін. В їх працях окреслено основні тенденції зміни чисельності її населення в ретроспективі та зроблені демографічні прогнози на найближчу й більш віддалену перспективу. Але протягом останніх років активізувався вплив демографічної ситуації цього регіону на стан і демографічний розвиток міст, що вимагає нових досліджень у цій площині.

Постановка завдання. Метою статті є окреслення особливостей демографічної ситуації Закарпатської області та її впливу як фактору на демографічний розвиток міст цього регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. За адміністративно-територіальним поділом станом на 1 січня 2012 р., у Закарпатській області, яка розташована у західній частині України, на площі 12,8 тис.км², виокремлюють 11 міст, з яких 5 міст обласного підпорядкування (Ужгород, Мукачеве, Хуст, Берегове, Чоп), 19 селищ міського типу, а також 579 сіл. У регіоні виділено 13 адміністративних районів (рис. 1). Майже ²/₃ території області займають гори, решту - Притисенська низовина, на якій і зосереджені більшість міст області.

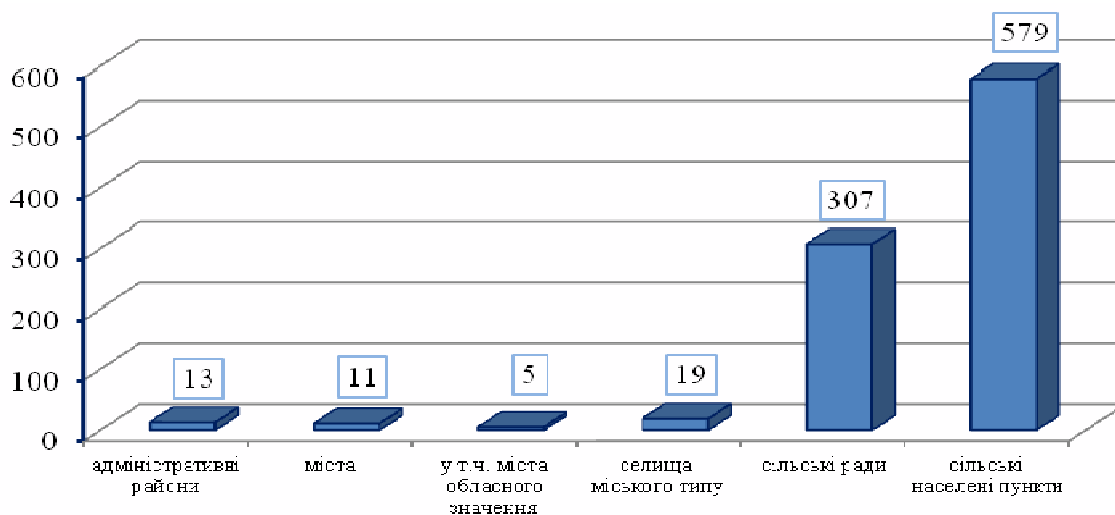

Рис. 1. Кількість адміністративно-територіальних одиниць Закарпатської області, станом на 1.01.2012 р.

Джерело : [5]

Вже те, що Закарпатська область, посідаючи унікальне географічне положення на південних схилах Українських Карпат, у різні часи мала різні назви (Угорська Русь, Карпатська Русь, Руська Країна, Підкарпатська Русь, Карпатська Україна, Закарпатська Україна, Закарпатська область у складі УРСР (з 1946 року), Закарпатська область у складі незалежної України (з 1991 р.)), дозволяє припустити наявність специфічних ознак, притаманних обласній СР, які сформувалися і розвинулися у різні часи та збереглися у тій чи іншій формі до наших днів.

На тлі українських демографічних реалій Закарпатська область виглядає доволі «привабливо» за всіма основними демографічними параметрами: рівнями народжуваності й смертності, середньою тривалістю життя, максимально збалансованою статеву та «молодою» віковою структурою населення, міграційною мобільністю населення, яка засвідчує низький рівень його патерналізму й формує відповідне відносно стабільне підґрунтя демографічного відтворення. З 1995 р. по 2013 р. кількість населення зменшилася на 33,7 тис. осіб, або на 2,6% (рис. 2). Паралельно за даний період, 18 років, зменшилася і кількість населення, яке проживає у містах області, - на 46,8 тис. осіб, або на 9,1%. Рівень урбанізації у традиційно аграрній Закарпатській області коливався у діапазоні: 39,4% (1995 р.) - 37,2% (2012 р.). На тлі загальноукраїнських тенденцій це є досить низьким показником, причому варто зауважити, що на кінець 2012 року Закарпатська область займала останнє місце за рівнем урбанізації [6].

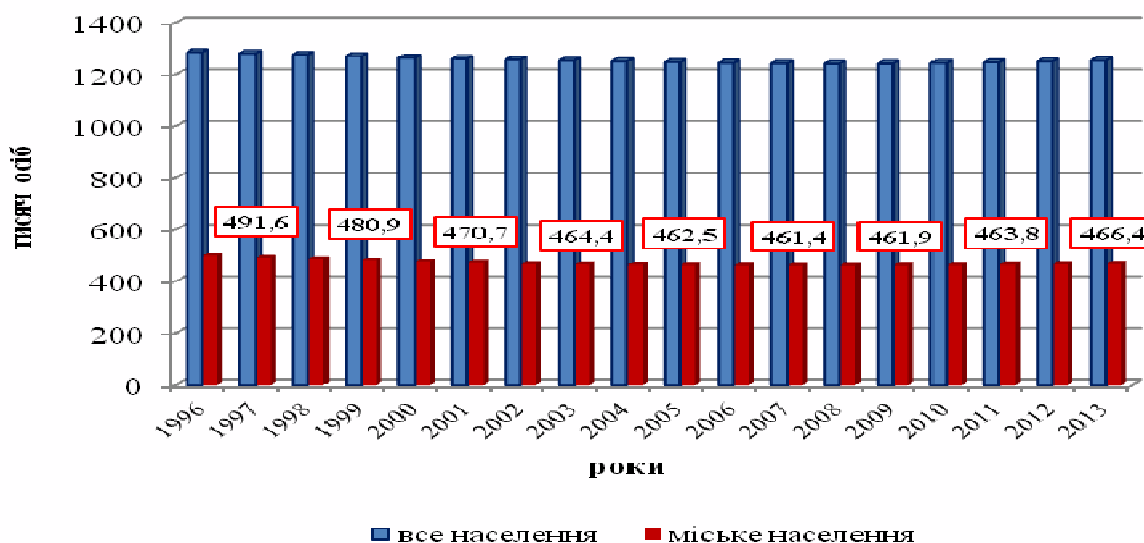
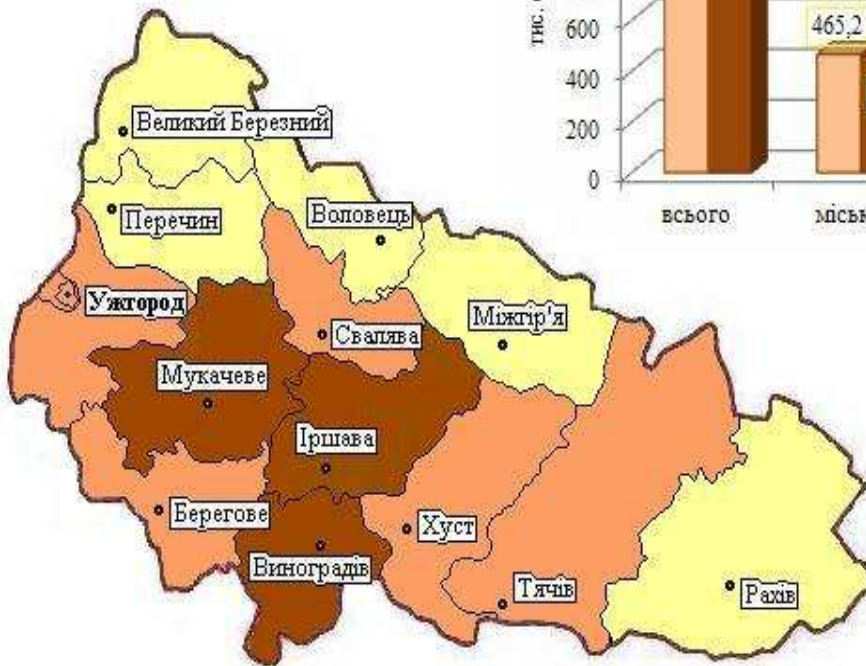
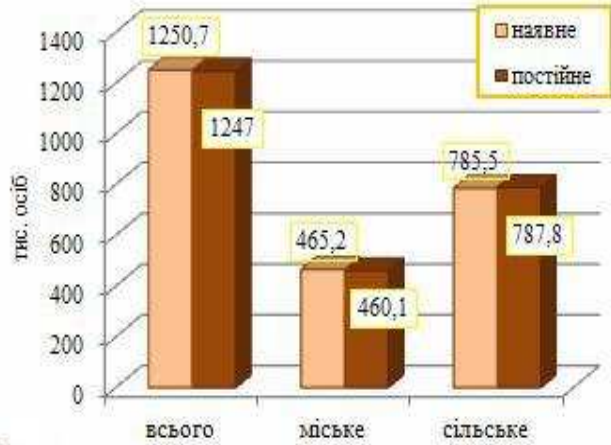

Рис. 2. Динаміка кількості наявного населення Закарпатської області, інформація станом на 1 січня відповідного року

Джерело : [7]

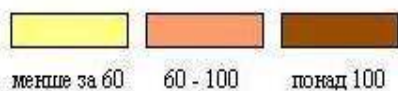
У 2011 р. зафіксована різниця між наявним та постійним населенням області на рівні 3,7 тис. осіб; у міських поселеннях - 5,1 тис. осіб, у сільській місцевості - -2,3 тис. осіб (рис. 3). Тобто, міські поселення на тлі зниження рівня урбанізації продовжують відігравати роль своєрідних фокусів притягання населення, у т.ч. сільського, як центри обслуговування вищих рангів, як місця концентрації пропозиції робочих місць, як адміністративні центри в решті-решт.

Розподіл постійного й наявного населення
Закарпатської області, станом на 1 січня 2012 р.

Легенда:

Щільність населення у розрізі районів області, осіб/км²

Щільність населення у містах обласного підпорядкування області, станом на 1 січня 2012 р.

Рис. 3. Щільність населення Закарпатської області, станом на 1 січня 2012 р.

Джерело : [5]

Максимальна щільність населення області характерна для міст обласного підпорядкування, особливо містам Ужгород, Мукачеве та Чоп, й тим адміністративним районам, які характеризуються вищим рівнем урбанізації (рис. 3). На гірських територіях пересічна щільність населення є меншою за 60 осіб/км², наприклад, у Великоберезнянському районі вона становила лише 33 особи/км², у той час як в області загалом - 98 осіб/км².

З-поміж 11 міст у Закарпатській області одне з кількістю населення понад 100 тисяч осіб, одне з кількістю містян понад 500 тисяч, три налічують від 20 до 50 тис. осіб, два - від 10 до 20 тис. осіб і чотири - від 5 до 10 тис. осіб.

Кількість наявного населення у містах області у 2011 р. складала 345916 осіб [8]. Із загальної кількості містян області понад 30% сконцентрована у найбільшому місті області - Ужгороді; 25% містян проживають у другому за величиною місті - Мукачевому. 23% міських жителів проживає у трьох містах області, людність яких обмежена кількісними рамками від 20 до 50 тис. осіб. Приблизно по 10% складають мешканці 2 міст людністю від 10 до 20 тисяч осіб та людністю від 5 до 10 тисяч осіб (рис. 4).

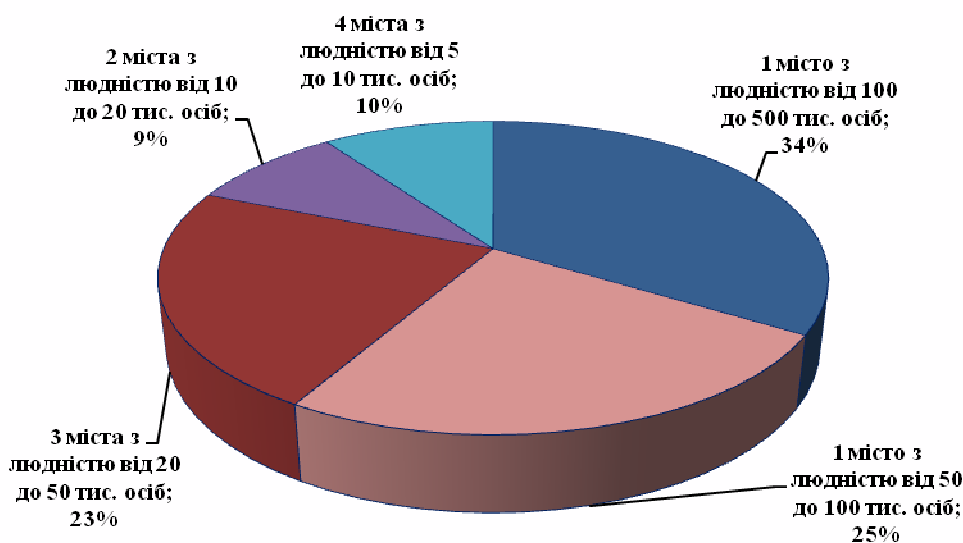

Рис. 4. Територіальний розподіл міського населення Закарпатської області, 2011 р.
Джерело : [7]

Серед 19 селищ міського типу області найбільшою є група поселень розміром 5-10 тис. осіб, у яких зосереджено 83% наявного населення, що проживали у 2011 р. у смт. області.

За статевим складом структура постійного населення міських поселень подібна до структури населення області: понад 50% населення складають жінки. Проте, у містах питома вага жіночого населення дещо вища (53%), ніж у сільській місцевості (відповідно, 52%). Найвищою часткою жінок у складі населення області (54%) вирізняються міста Ужгород та Берегове.

Станом на 1 січня 2009 року найбільш молоде населення було характерне для Закарпатської області (середній вік - 36,2 роки). Закарпатська та Рівненська області - єдині в Україні, в яких кількість дітей до 15 років перевищує кількість осіб, старше працездатного віку [6].

На тлі загального природного приросту населення Закарпатської області, (3,1‰) у 2011 р. приріст населення міських поселень (2,8‰) виглядає скромнішим за приріст населення у сільській місцевості (3,3‰) (рис. 5). Крім того, тривалість життя по області в сільській місцевості на 0,9 роки вища, ніж у містах, на відміну від інших регіонів України (зокрема, тривалість життя у міських поселеннях на 2,2 роки вища, ніж у сільських) [6].

Природним скороченням характеризувалося у 2011 р. населення міста Берегове та інших міських поселень Берегівського району. У всіх інших міських поселеннях області зафіксований диференційований природний приріст: від найменшого, у межах до 2‰ у Перечинському районі, до найвищих показників (від 5 до 9 ‰) у Великоберезнянському, Воловецькому, Тячівському, Ужгородському адміністративних районах. Природний приріст населення у містах обласного підпорядкування – на рівні усереднених градацій, виокремлених нами для картографічного відображення показника природного приросту міського населення Закарпатської області.

Протікання демографічних процесів в області, міграційна мобільність населення суттєво детерміновані його національною приналежністю, з відповідними ustalеними нормами дітності, притаманними кожному етносу, з вираженою специфікою зайнятості, характером просторових переміщень тощо.

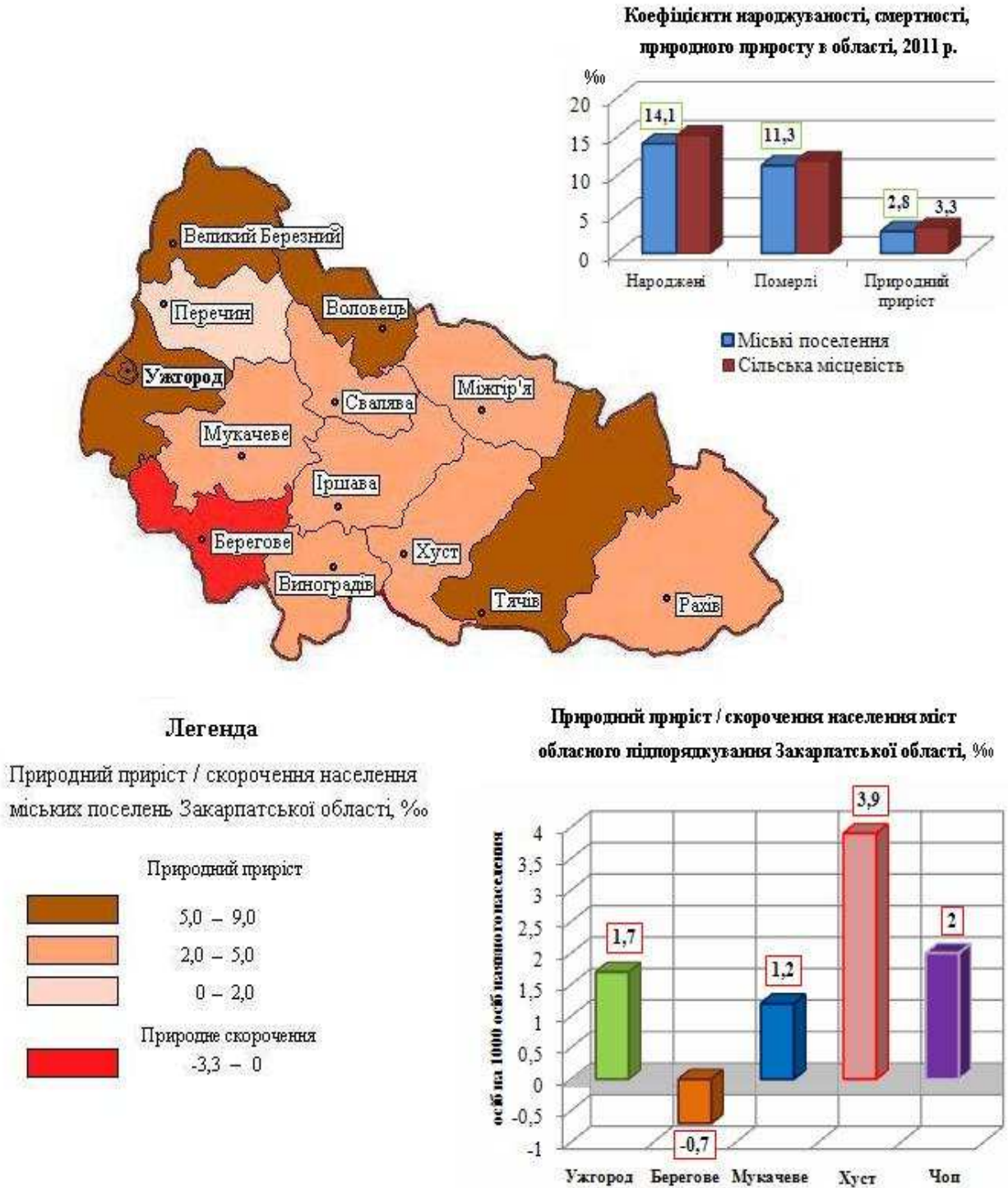

Рис. 5. Природний приріст / скорочення міського населення Закарпатської області у 2011 р.

Джерело : [5]

За національним складом у Закарпатській області, згідно переписних даних 2001 р., домінують українці (80,5%); серед найчисельніших національних меншин фігурують угорці (12,1%), румуни (2,6 %) та росіяни (2,5%); 1,1% складають роми; наявні також словаки, німці, білоруси, євреї, поляки та інші.

За міжпереписний період 1959-2001 рр. у Закарпатській області зростає частка українців (з 75% до 81% відповідно), румун (з 2% до 2,6%) та ромів (з 0,5% до 1,1%); натомість зменшилася частка угорців (з 16% до 12%), росіян (з 3,2% до 2,5%), словаків (з 1,3 до 0,5%) і євреїв (з 1,3% до 0,05%).

Кількісні зміни у когортах найчисельніших національностей у найбільших містах області, за період 1989-2001 рр., відображені у табл. 1., дещо відмінні від змін притаманних області загалом.

Таблиця 1

Найбільш численні національності міст обласного
підпорядкування Закарпатської області

	Кількість, тис. осіб	У відсотках до підсумку		2001 рік у % до 1989
		2001 рік	1989 рік	
Ужгород	115,6	100,0	100,0	99,6
українці	89,9	77,8	69,8	111,0
угорці	8,0	6,9	7,9	86,9
росіяни	11,1	9,6	14,9	66,8
цигани	1,7	1,5	1,7	85,6
словаки	2,5	2,2	3,3	66,2
Берегове*	26,6	100,0	100,0	89,3
українці	10,3	38,9	36,2	95,8
угорці	12,8	48,1	50,8	84,5
росіяни	1,5	5,4	7,5	65,1
цигани	1,7	6,4	3,2	176,4
Мукачеве	81,6	100,0	100,0	98,0
українці	63,0	77,1	70,2	107,7
угорці	7,0	8,5	8,5	103,9
росіяни	7,3	9,0	14,9	58,9
цигани	1,4	1,4	2,5	53,9
німці	1,6	1,9	1,0	195,3
Хуст*	31,9	100,0	100,0	94,4
українці	28,4	89,3	85,1	99,0
угорці	1,7	5,4	5,2	98,1
росіяни	1,2	3,7	6,0	57,0
цигани	0,1	0,4	0,4	96,1

* включаючи населені пункти, підпорядковані міській раді

Джерело : складено за [9]

У всіх містах обласного підпорядкування на тлі зростання частки українців у загальній кількості населення відповідних міст, за переписом 2001 р. зменшилася питома вага росіян, угорців, ромів. В окремих випадках простежено значне зростання ромів у м. Берегове (на 176% до рівня 1989 р.), у якому понад 48% населення складають угорці; німців у м. Мукачеве (на 195% до рівня 1989 р.).

Висновки з проведеного дослідження. Результати здійсненого авторами дослідження засвідчують про те, що тенденції формування демографічної ситуації у Закарпатській області детермінують аналогічні зміни у містах цього регіону. Сказане підтверджує залежність демографічного розвитку міст Закарпатської області від формування демографічної ситуації у регіоні загалом. Цей висновок повинен враховуватися при розробці стратегій розвитку міст Закарпатської області та іншої програмно-прогнозна документації по регіону.

Бібліографічний список

1. Мікловда В. П. Регіональні проблеми розвитку і використання трудового потенціалу / В. П. Мікловда, М. І. Пітюлич // Регіональна економіка – 2003. – № 3. – С. 244-245.
2. Мачуліна А. В. Аналіз демографічної ситуації у Закарпатській області / А. В. Мачуліна // Управління розвитком. - 2012. - № 6. - С. 23-24 [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/554>
3. Жулканич Н. М. Демографічні передумови розвитку транскордонного співробітництва Закарпаття: історичний аспект (1946-1990 рр.) / Н. М. Жулканич [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmdu/Ist/2011_3_31/zhulkanich.pdf
4. Карташова С. С. Показники смертності як індикатори стану здоров'я / С. С. Карташова, О. І. Тимченко, Е. М. Омельченко [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/uma/2009_2/Kartash.pdf
5. Закарпаття 2011 : [статистичний щорічник] / Головне управління статистики у Закарпатській області. – Ужгород, 2012. – 524 с.
6. Населення України – Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_України
7. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>

8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Всеукраїнський перепис населення 2001 [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу : <http://2001.ukrcensus.gov.ua/>

Анотація

Стаття присвячена оцінці демографічної ситуації в Закарпатській області. Зокрема, встановлено, що незважаючи на те, що за 1995-2013 рр. населення в області скоротилося на 2,6%, протягом останніх п'яти років спостерігається природній приріст населення; в області достатньо молоде населення - кількість дітей до 15 років перевищує кількість осіб, старше працездатного віку; за статевим складом в області переважають жінки; у всіх містах обласного підпорядкування зростає частка українців. Встановлено залежність демографічного розвитку міст Закарпатської області від формування демографічної ситуації у регіоні загалом, що, на думку авторів, слід врахувати при розробці та реалізації стратегії розвитку міст регіону.

Ключові слова: населення, місто, регіон, демографічна ситуація.

Аннотация

Статья посвящена оценке демографической ситуации в Закарпатской области. В частности, установлено, что несмотря на то, что за 1995-2013 гг. население в области сократилось на 2,6%, в течение последних пяти лет наблюдается естественный прирост населения; в области достаточно молодое население - количество детей до 15 лет превышает количество лиц, старше трудоспособного возраста; за половым составом в области преобладают женщины; во всех городах областного подчинения растет доля украинцев. Установлена зависимость демографического развития городов Закарпатской области от формирования демографической ситуации в регионе в целом, что, по мнению авторов, следует учесть при разработке и реализации стратегии развития городов региона.

Ключевые слова: население, город, регион, демографическая ситуация.

Annotation

Article evaluates the demographic situation in the Zaccarpathian region. In particular, it was found that despite the fact that in 1995-2013 years population in the region decreased by 2.6% over the past five years there has been population growth, in rather young population of children under 15 years exceeds the number of persons older, by sex composition in female-dominated, and in all the cities of regional subordination increasing proportion Ukrainian. The dependence of demographic cities Zaccarpathian region of formation of the demographic situation in the region as a whole, which, in our opinion, should be considered when developing and implementing urban development strategies in the region.

Key words: population, city, region, demographic situation.

УДК 338.12 (477.83)

Колодій А.В.,
к.е.н., в. о. доцента кафедри фінансів і кредиту
Східницька Г.В.,
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів і кредиту
Львівський національний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН РЕФОРМОВАНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання діяльність сільськогосподарського підприємства є предметом уваги учасників економічних відносин, яких об'єднує спільний інтерес – отримання максимального прибутку при мінімальних витратах, понесених у результаті його функціонування. Основним елементом для цього є аналіз економічного стану підприємства, за допомогою якого можна об'єктивно проаналізувати ефективність і прибутковість діяльності, визначити перспективи розвитку та на цій основі прийняти обґрунтовані рішення. Проаналізувавши світову практику, бачимо, що стан і зміни у сфері виробництва вказують на пошук нових та ефективних форм господарювання, забезпечуючи реформування сільськогосподарського виробництва. Пріоритетну роль на шляху здійснення економічних реформ в аграрній сфері України займає реальний економічний аналіз як важлива його